

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

Umělecko-historické památky a možnosti jejich využití v rámci edukace: Kult a ikonografie sv. Jana Nepomuckého, patrona královéhradecké diecéze, v regionu Hradce Králové

Bakalářská práce

Autor: Lucie Sněžná
Studijní program: UB7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání
Historie se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph.D.

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Pedagogická fakulta
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Sněžná**
Osobní číslo: **P12941**
Studijní program: **UB7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání
Historie se zaměřením na vzdělávání**
Název tématu: **Umělecko-historické památky a možnosti jejich využití v rámci
edukace: Kult a ikonografie sv. Jana Nepomuckého, patrona
královéhradecké diecéze, v regionu Hradce Králové**
Zadávající katedra: **Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je na základě odborného studia umělecko-historického vývoje vyobrazení, ikonografie a tradic kultu sv. Jana Nepomuckého v regionu města Hradce Králové připravit edukační program určený studentům výtvarné výchovy základních a středních škol. Součástí praktické didaktické části práce je vlastní realizace vzdělávacího programu se studenty a zhodnocení jeho kvalit pomocí kvalitativních metod pedagogického výzkumu. Praktickým výtvarným výstupem práce budou autorsky zpracované pracovní listy, poster (autorsky řešený design - písmo, barevnost, použití vlastních fotografií a ilustrací) či krátký animovaný film (v rozmezí 2-5 minut), který bude možné dále využít jako univerzální vzdělávací materiál v hodinách výtvarné výchovy. Součástí bakalářské práce je dále zmapování všech typů vyobrazení světců (sochy, obrazy, tisky a dalších památek) dokládající jeho kult v regionu města Hradce Králové a zhodnocení významu zemského patrona pro královéhradeckou diecézi od dob baroka po současnost.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- **CECHNER, Antonín.** Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. s. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa, 1910. 212 s.
- **HALL, James.** Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1991. 517 s. ISBN 80-204-0205-5
- **HRUBÝ, V., ROYT, J..** Lidová zbožnost ve východních Čechách a v Kladsku. Náchod: Státní galerie výtvarného umění, 1997. 119 s. ISBN 80-85057-54-9
- **PFLEIDERER, Rudolf.** Atributy světců. 3. vyd. Praha: Unicornis, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86562-10-0
- **ROYT, Jan.** Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 479 s.
- **VLNAS, Vít.** Jan Nepomucký, česká legenda. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993. 282 s. ISBN 80-204-0358-2

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph.D.
Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

Datum zadání bakalářské práce: **18. prosince 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. června 2015**

L.S.

doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.
děkan

Mgr. art. Mária Hromadová, ArtD.
vedoucí katedry

V Hradci Králové dne 18. června 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Děkuji Mgr. et Mgr. Kláře Zárecké, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, za cenné rady a připomínky. Dále děkuji Biskupství královéhradeckému za schválení publikační činnosti a za umožnění přístupu k těmto památkám, a dále patří mé poděkování Muzeu východních Čech a Národnímu památkovému ústavu Josefov za poskytnuté informace z jejich archívu.

Anotace

SNĚŽNÁ, Lucie. *Umělecko-historické památky a možnosti jejich využití v rámci edukace: Kult a ikonografie sv. Jana Nepomuckého, patrona královéhradecké diecéze, v regionu Hradce Králové*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 61 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá kultem a ikonografií svatého Jana Nepomuckého v rámci regionu Hradce Králové. Je zde popsán život světce a jeho návaznost na biskupství královéhradecké, jejímž patronem je. Je zde uvedené ikonografické zpodobnění světce a popsány všechny jeho atributy. Cílem teoretické části je sepsat, porovnat a identifikovat jednotlivá vyobrazení zemského světce Jana Nepomuckého v Hradci Králové a v okolí, a to v oblastech profesionálního, pololidového a lidového výtvarného vyobrazení, a zhodnotit tak jeho kult a vliv na danou lokalitu. Zmapována budou vyobrazení v podobě soch, obrazů a lidové tvorby. Praktická část zahrnuje vytvoření pracovních listů, které budou sloužit jako edukační materiál pro seznámení studentů se světce ve všech jeho podobách.

Klíčová slova: sv. Jan Nepomucký, kult, ikonografie, socha, obraz

Annotation

SNĚŽNÁ, Lucie. *Art-historical monuments and the possibilities of their use in the context of education: The cult and iconography of St. John of Nepomuk, the patron of the Diocese of Hradec Králové, in region of Hradec Králové*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015. 61 pp. Bachelor Degree Thesis.

The Bachelor thesis pursues the cult and iconography of St. John of Nepomuk in the Hradec Králové region. It describes the life of the Saint in connection to his role as a patron in the Hradec Králové bishopric. This dissertation includes iconographical description of Saint John of Nepomuk with all his attributes. The main purpose of the theoretical part of this thesis is to identify, describe and compare different ways of picturing the life of the Saint in Hradec Králové and the surroundings on the field of professional, semi-vernacular and vernacular depicting style that aims to analyse his cult and his impact on the region. The selected analysed artefacts will be statues, paintings and vernacular art. The practical part of the thesis consists of worksheets that will serve as an educational material for students as an introduction to the life of the Saint John of Nepomuk through variety of depicting styles.

Keywords: St. John of Nepomuk, cult, iconography, painting, sculpture

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1. Osoba svatého Jana Nepomuckého	12
1.1. Život Jana Nepomuckého.....	12
1.2. Mučednická smrt.....	13
2. Kult svatého Jana Nepomuckého	14
2.1. Blahoslavení a svatořečení.....	14
2.2. Průběh oslav blahořečení a svatořečení	16
2.3. Vztah kultu Jana Nepomuckého a Biskupství královéhradeckého	16
3. Ikonografie, atributy a jejich symbolika	19
3.1. Atributy svatého Jana Nepomuckého.....	20
3.2. Ikonografie sv. Jana Nepomuckého v Hradci Králové a okolí.....	21
3.3. Přehled sochařských vyobrazení sv. Jana Nepomuckého v Královéhradeckém kraji	26
3.3.1. Přehled vyobrazení sv. Jana Nepomuckého jako samostatné	27
3.3.2. Přehled vyobrazení sv. Jana Nepomuckého jako součást morových sloupů...27	
3.3.3. Přehled vyobrazení sv. Jana Nepomuckého jako sousoší	29
3.4. Přehled vyobrazení sv. Jana Nepomuckého jako malby	29
3.5. Přehled vyobrazení sv. Jana Nepomuckého jako lidová tvorba.....	30
3.6. Shrnutí vyobrazení	30
PRAKTICKÁ ČÁST	33
4. Pracovní listy	34
4.1. Cílová skupina.....	34
4.2. Návrhy.....	34
4.2.1. Popis návrhu listů.....	35
4.2.1.1. První část.....	35
4.2.1.2. Druhá část.....	35
4.2.1.3. Třetí část.....	35
4.3. Tvorba pracovních listů.....	36
4.3.1. Fond písma.....	36
4.3.2. Vzhled stránek.....	36
4.4. Vyzkoušení v praxi	36
4.5. Shrnutí.....	39
ZÁVĚR	40
LITERATURA	42
PŘÍLOHY	44

Seznam obrázků

Obr. 1 Socha sv. Jana Nepomuckého Černilov	21
Obr. 2 Socha sv. Jana Nepomuckého na mariánském sloupu Hradec Králové	23
Obr. 3 Socha sv. Jana Nepomuckého Hradec Králové V Kopečku.....	24
Obr. 4 Socha sv. Jana Nepomuckého Hradec Králové seminární kostel.....	24
Obr. 5 Socha sv. Jana Nepomuckého Barchůvek	25
Obr. 6 Plastika sv. Jana Nepomuckého Hradec Králové Lávka	25
Obr. 7 Socha sv. Jana Nepomuckého Rohenice	26
Obr. 8 Socha sv. Jana Nepomuckého mariánský sloup Nový Bydžov.....	28
Obr. 9 Sousoší sv. Jana Nepomuckého s anděly Hradec Králové Malé náměstí	29
Obr. 10 Vyobrazení sv. Jana Nepomuckého v Hradci Králové a okolí v letech	31

Seznam tabulek

Tab. 1 Zemští patroni.....	15
Tab. 2 Seznam vyobrazení.....	32
Tab. 3 Seznam vyobrazení.....	I

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá ikonografií a kultem českého zemského patrona svatého Jana Nepomuckého v regionu Královéhradecka. Má za cíl vyhledat a porovnat všechny dochované podoby toho světce v dané lokalitě a zmapovat jeho kult v letech 1600–1900 v souvislosti se založením Biskupství královéhradeckého, jehož se stal svatý Jan Nepomucký hlavním diecézním patronem.

Cílem bakalářské práce je sepsat, porovnat a identifikovat jednotlivá vyobrazení zemského světce Jana Nepomuckého v Hradci Králové a v jeho okolí a to v oblastech profesionálního, pololidového a lidového výtvarného vyobrazení a zhodnotit tak jeho kult a vliv na danou lokalitu.

Osobnost svatého Jana Nepomuckého patří mezi nejoblíbenější a nejvíce zobrazované světce a to převážně pro svoji mučednickou smrt a mnoho záhad kolem zázraků s ním spojených, které vedly k jeho blahoslavení a následnému svatořečení. Obliba svatého Jana Nepomuckého mezi věřícími významně vzrostla v druhé polovině 17. století, tedy přibližně 336 let od jeho úmrtí. Svatý Jan Nepomucký si zaslouží úctu lidu a není vůbec podstatné, zda byl ochráncem zpovědního tajemství, či nikoliv. Zemřel totiž jako mučedník, který hájil práva a svobody církve. Zemřel násilnou smrtí, ať již na mučidlech nebo posléze na dně Vltavy, kam jej dne 20. března 1393 na příkaz krále Václava IV. svrhli z Karlova mostu.

Práce je rozdělena na dvě části a to na část teoretickou a na část praktickou. První část je teoretická a skládá se z kapitol o světcově osobě, kultu a vyobrazení. První kapitola popisuje život svatého Jana Nepomuckého až do jeho mučednické smrti. Druhá kapitola se věnuje kultu světce, jeho blahoslavení, svatořečení a oslavám. Popisuje proces beatifikace, kterým se světec dostal do nebe a následně mohl být v dalších letech kanonizován a stát se tak svatým Janem Nepomuckým. Patří sem také oslavy, které na tyto akty navazovaly, a pouti, které se na počest svatého Jana Nepomuckého konají každoročně. Velký význam má také světec pro Biskupství královéhradecké a celkově pro Královéhradecko. Šíření jeho kultu zde bylo velmi rychlé. Práce uvádí i informace o snaze biskupů o světcovu beatifikaci a také o konání každoročních oslav na počest tohoto významného zemského patrona. Druhá kapitola se věnuje vyobrazení světce. Důležitou částí jsou atributy, podle kterých je možné světce identifikovat. Jsou zde podrobně popsány všechny typy

světcova vyobrazení, tj. sochy, obrazy a lidová tvorba a také jejich umístění. Z těchto poznatků je zpracován graf, z kterého bude vyplývat šíření světcova kultu v rozmezí let a jeho obliba zobrazování v určitém období. Tento graf by tedy měl mnoho napovědět o kultu svatého Jana Nepomuckého v Královéhradeckém kraji. Z textu o jednotlivých atributech by mělo vyplynout, které jsou nejpoužívanější a podle kterých ho lidé mohou nejvíce poznat. Tato část by tedy měla celkově shrnout osobnost svatého Jana Nepomuckého, jeho kult a ikonografii. Měl by tak vzniknout ucelený náhled na tohoto světce v regionu Královéhradecka.

Praktická část je zaměřena na tvorbu pracovních listů. Návrhy pracovních listů a jejich vyzkoušení v praxi. Hlavním tématem je cílová skupina, na kterou byly listy cíleny a podle kterých kritérií byly pracovní listy navrhovány a tvořeny. Rozvede se zde praktický záměr listů, které mají za cíl rozvíjet různé kompetence dítěte, které bude trasu procházet a plnit také různé úkoly. Další část se věnuje návrhům listů a jejich tvorbě. Důležitý je popis celkového vzhledu listů a jejich uspořádání. Popis naplánované trasy, na které budou skupinky dětí zkoušet pracovní listy v praxi, je rozvržen na jednotlivé zastávky a úkoly, které děti budou mít splnit. V závěru je vše podrobně popsáno a vyhodnoceno. Tedy zhodnocení pracovních listů po stránce uživatelské i pracovní a také z hlediska jejich funkčnosti v terénu. Pracovní listy děti vyplnily a na konci trasy odevzdaly. Listy tak slouží jako hlavní materiál, ze kterého lze čerpat informace pro zpětnou vazbu, ze které lze vyvodit výsledky a případné potřebné úpravy.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Osoba svatého Jana Nepomuckého

Věhlas svatého Jana Nepomuckého dosáhl až za hranice naší země a je uctíván jako světec v mnoha zemích. V naší zemi patří mezi zemské patrony a jeho obliba je tak široká, že je nejvíce zobrazovaným světce. Život sv. Jana Nepomuckého je opředen mnoha legendami a rozporuplnými informacemi. A to nejen o nalezení světcova jazyka, díky němuž byl svatý Jan Nepomucký blahoslaven a následně svatořečen,¹ ale také dohady o světcově jménu, jenž v pramenech můžeme najít jako Pomuk či Nepomuk.²

1.1. Život Jana Nepomuckého

Datum narození svatého Jana Nepomuckého není známo přesně. Narodil se kolem roku 1345 v Pomuku (dnes Nepomuk) do rodiny rychtáře Welfina. Na místě rodného domu světce byl roku 1734 postaven barokní chrám svatého Jana.

O jeho mládí a studiu se toho moc neví. Avšak již mezi léty 1369–1370 se jeho jméno objevuje v písemnostech pražského arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi, kde Jan Nepomucký pracoval jako notář. V roce 1380 byl vysvěcen na kněze a následně zastával funkci faráře v kostele svatého Havla na Starém Městě pražském. Dále se však chtěl věnovat studiu a tak mezi lety 1382–1387 opustil svoji pozici a zapsal se na právnickou fakultu Pražské Univerzity, kde získal bakalářský titul v oboru církevního práva. Ve studiích pokračoval i v cizině, konkrétně na právnické fakultě v italské Padově. Po příjezdu z ciziny se vrátil do své původní funkce. Svatý Jan Nepomucký také patřil mezi kanovníky kapituly u svatého Jiljí na Starém městě Pražském a také byl členem kapituly vyšehradské. Roku 1389 ho však arcibiskup Jan z Jenštejna jmenoval do funkce generálního vikáře.³ Tato funkce byla později svatému Janu Nepomuckému osudná. Rok 1393 byl vrcholem rozporů krále Václava IV. a arcibiskupa Jana z Jenštejna, jehož pravomoc chtěl král omezit. To se mu však

¹ Pozdější antropologický průzkum v 70. letech 20 století však prokázal, že nalezený pozůstatek je mozková tkáň, nikoliv světcův jazyk.

² ONDRUŠ, Rajmund. *Blízki Bohu i ľud'om: usporiadané podľa liturgického kalendára*. Bratislava: Tatran, 1991. ISBN 80-222-0277-0. Tento autor uvádí, že světcovo příjmení Nepomucký vzniklo špatným čtením latinského výrazu DE POMUK, ze kterého vznik NEPOMUK.

³ Tj. zástupce diecézního biskupa v jeho nepřítomnosti.

nepovedlo a jeho nepřítel padla na všechny osoby duchovně spojené s Janem z Jenštejna. A tak se na příkaz krále ocitl Johánek z Pomuku, později přejmenovaný na Jana Nepomuckého, v mučírňě ve staroměstské radnici.

1.2. Mučednická smrt

Podle legend byl svatý Jan Nepomucký zatčen a na příkaz krále Václava IV. mučen, aby vyradil zpovědní tajemství královny Žofie. A poté byl svržen z „kamenného“ mostu (který je od roku 1870 již jen jako „Karlův most“) dne 20. března 1393 do řeky Vltavy, která pod ním protéká. Zpovědní tajemství, však nikdy nevyradil. Svatý Jan Nepomucký zemřel zcela jistě mučednickou smrtí a nezáleží na tom, jestli podlehl již na mučidlech nebo se až posléze utopil v řece. A je jedno, jestli byl opravdu obětí sporů krále Václava IV. a Jana z Jenštejna. Zemřel nepochybně bolestivou a zbytečnou smrtí, která jej vynesla na nebe mezi naše zemské světce.

Po smrti Jana Nepomuckého se v literatuře a pramenech objevují různá tvrzení o světcově smrti a celkově o jeho osobě. Jedním z autorů písičích o sv. Janu Nepomuckém je například Václav Hájek z Libočan, který ve své Kronice české vytvořil dva Jany Nepomucké s různými daty úmrtí i důvody.⁴ Dalšími autory, kteří se zabývali tímto tématem, byli Gelasius Dobner, František Palacký nebo Josef Pekař. V posledních letech se tomuto tématu také věnují autoři Vít Vlnas, Jan Royt, Jaroslav V. Polc. Můžeme také nalézt katalogy k výstavám světce, například *Svatý Jan Nepomucký ve výtvarném umění na Pelhřimovsku: katalog výstavy k 600. výročí mučednické smrti sv. Jana Nepomuckého* od Jiřího Černého: Legendistickou literaturou se dále zabývají autoři Vlček, Emanuel: *Jan z Pomuku: sv. Jan Nepomucký: jeho život, umučení a slavné působení ve světle současné historie a antropologie*, Čaha, Arnošt: *Legenda svatojanská: lež a pravda o Janu Nepomuckém*, nebo Arbes Jakub: *Lež a pravda o "svatém" Janu Nepomuckém*.

⁴ Jan Nepomucký jako svatovítský kanovník, který byl utopen roku 1383, protože neprozradil zpověď manželky krále Václava IV.. A druhý Johánek z Pomuku, který byl generální vikář arcibiskupa Jana z Jenštejna, který utonul roku 1393, pro neshody s jmenováním kladrubskeho opata.

2. Kult svatého Jana Nepomuckého

Kult svatého Jana Nepomuckého se velmi rozšířil od roku 1729, je zemským patronem Čech a Bavorska, je ale také blízký věřícím v Rakousku, Polsku, Belgii, Španělsku a dokonce i za oceánem v Mexiku, kde si náš světec získal velkou oblibu.

2.1. Blahoslavení a svatořečení

Prohlášení za blahoslaveného, nebo také beatifikace,⁵ je proces, kdy se církev zaručí za danou osobu, která se nachází v nebi. Blahoslavenému je možné prokazovat úctu (například zasvěcování kostelů, nebo oltářů) a při modlitbě dotyčného poprosit o přímluvu. Aby mohla být osoba beatifikována, musí být nejdříve dokončeno beatifikační řízení a doložený jeden zázrak, tj. jev či událost, kterou nelze vysvětlit žádnými zákony, jen nadpřirozenem. Roku 1715 zahájil beatifikační proces pražský arcibiskup Ferdinand Khünburg a o tři roky později, tedy roku 1718, byl uznán zázrak při zachránění Rozálie Hodánkové před utonutím v řece Otavě. O rok později 1719 dne 15. dubna byla provedena exhumace těla Jana Nepomuckého a nalezena dochovaná relikvie. Vznikly zde však spory o původu relikvie, a to zda se jedná skutečně o mučedníkův jazyk.⁶ Tyto zázraky a započatý proces vedly nakonec k blahoslavení Jana Nepomuckého papežem Inocencem XIII. dne 31. května 1721 a k velkým oslavám k datu 4. července. Jan Nepomucký se tímto dostal do nebe a mohly mu být zasvěceny kostely, jako například kostel na Zelené hoře u města Žďár nad Sázavou, seminární kostel v Hradci Králové nebo kaple v obci Bukvice. Již roku 1722 byl zahájen kanonizační proces v Praze, je ustanovena arcibiskupská komise, která 27. ledna 1725 zaznamenala zázrak v podobě zvětšení se a zčervenání ostatku, který byl objeven při poslední exhumaci těla. Proces se přesouvá do Říma na přezkoumání a zhodnocení. Aby dotyčná osoba mohla být prohlášena za svatého, nebo-li kanonizována, musí být posouzen jeho život a dobrá pověst. U lidí, kteří zemřeli násilnou mučednickou smrtí, se posuzuje důvod a pohnutky

⁵ Beatifikace, slovo latinského původu, beatus- blažený a facere- učinit.

⁶ Dohady o původu relikvie byly ukončeny 17. 10. 1972, kdy byla schránka s relikvií po souhlasu biskupa Františka Tomáška vyzvednuta a podrobena vědeckému výzkumu, který ukázal, že relikvie není jazyk, ale mozková tkáň.

člověka, který jejich smrt zapříčinil. A musí vycházet z nepřátelství či nenávisti k víře nebo mravům. Stejně jako při blahoslavení je i pro kanonizaci nutný doložený zázrak. Komise uznala všechny čtyři zázraky, a to zachování světcova jazyka a jeho následné naběhnutí a zčervenání, záchránění Rozálie Hodánkové a uzdravení Terezie Veroniky Krebsové. V Římě bylo nakonec rozhodnuto a papež Benedikt XIII. prohlásil 19. března roku 1729 Jana Nepomuckého za svatého. Na toto prohlášení se 9. – 16. října konaly velké oslavy, kterých se hojně účastnili i hradečtí kanovníci. Daleko větší oslavy se v Praze konaly k stoletému výročí kanonizace světce roku 1829. Taková tedy byla cesta svatého Jana Nepomuckého, našeho zemského patrona,⁷ do společnosti dalších svatých, z nichž je část uvedena v následující tabulce.

Tab. 1 Zemští patroni

Jméno zemského patrona	*narození † úmrtí	Patron
HLAVNÍ SVATÍ ČEŠTÍ OCHRÁNCI		
Svatý Václav	*907 † 929/935	kněží, zpovědníků, lodníků, vorařů, mlynářů; vzýván za mlčenlivost, proti nebezpečí vody, za ochranu mostů
Svatý Jan Nepomucký	* kolem r. 1340 † 20. března 1393	kněží, zpovědníků, lodníků, vorařů, mlynářů; vzýván za mlčenlivost, proti nebezpečí vody, za ochranu mostů
ČEŠTÍ ZEMŠTÍ SPOLUPATRONI		
Svatá Anežka Česká	*20. 1. 1211 †1282	Čech, Českých Velenic;; plynárenských prac. (od r. 1991)
Svatý Cyril (Konstantin)	*827 †869	Evropy; vzývání jako záštita v bouři
Metoděj	*813 †885	Evropy; vzývání jako záštita v bouři
Svatý Jan Sarkander	*20. 12. 1576 †1620	Moravy; pro zachovávání zpovědního tajemství
Svatá Ludmila	*860 †921	Čech; babiček, matek, křesťanských vychovatelů
Svatý Norbert	*1134 †1082	Čech; premonstrátů; vzýván jako pomocník pro dobrý porod
Svatý Prokop	*kolem r. 985 †1053	Čech; horníků a rolníků
Svatý Vít	*kolem r. 297 †303	mládeže, vinařů, hostinských, lékárníků, kovářů, herců, sládků, horníků;; český, saský, sicilský i jiných míst
Svatý Vojtěch	*asi roku 956 †997	český
Svatá Zdislava	*1220 †1252	rodin, českého národa, kongregace sester dominikánek
Svatý Zikmund	* †1. května 524	kajíčnicků, Českého národa, diecéze Mnichov - Freising;

⁷ Zemský patron je svatý, který ochraňuje naši zemi.

2.2. Průběh oslav blahořečení a svatořečení

Každý rok se 15. května konají svatojánské oslavy, které mají třísetletou tradici. Dnes je tento svátek součástí několikadenních pražských barokních slavností Navalis. Pietní mše se koná v katedrále svatého Víta, Václava a Vojtěcha, kde promlouvá pražský arcibiskup. Tento rok to byl například arcibiskup Dominik Duka. Po této mši se lidé odebírají v průvodu k soše svatého Jana Nepomuckého na Karlově mostě. Procesím vždy znějí litánie⁸ a také se nese tradičně relikviář s ostatky světce. U sochy je pronášena modlitba a jsou přečteny úryvky ze stížnosti, kterou napsal arcibiskup Jan z Jenštejna a poslal do Říma papeži Bonifácovi IX. Stejně jako se konají každoroční pouti k soše světce, tak i lidé vycházejí na poutě svatojánské. Pro tyto poutě je důležitý poutní kostel⁹ na Zelené hoře u města Žďár nad Sázavou. Je zasvěcený právě svatému Janu Nepomuckému. Tento barokní kostel od stavitele Jana Blažeje Santiniho-Aichela z let 1720–1722 byl roku 1994 zařazen na Seznam světových kulturních a přírodních památek UNESCO. Kostel byl vždy nedílnou součástí poutí věřících, kde mohli spočinout. Je to mistrně provedené architektonické dílo, které po všech směrech vzdává úctu svatému Janu Nepomuckému. Ať už svým odkazem na gotiku či opakujícími se prvky v počtu čísla pět, které mají odkazovat na světcův atribut pěti hvězd na jeho svatozáří.

2.3. Vztah kultu Jana Nepomuckého a Biskupství královéhradeckého

Ve Východních Čechách se kult světce velmi rychle šířil. Tento rozvoj můžeme spojit s pastorační činností jezuitů a dalších řádů v kraji. V královéhradecké diecési byla svatojánská úcta šířena již od smrti světce. *“Již 1. biskup Královéhradecké diecéze Matouš Ferdinand Sobek z Bilenberka, který usiloval o svatořečení Jana Nepomuckého.”*¹⁰

K rozšíření kultu světce ve východočeském regionu nejvíce přispělo rozhodnutí biskupa Tobiáše Jana Beckera o výstavbě seminárního kostela sv. Jana

⁸ Litánie je modlitba skládající se z proseb pronášejících střídavě s člověkem, který přednáší a lidmi.

⁹ Poutní kostel je cílem poutí s náboženským významem, nebo jejich součástí.

¹⁰ Rudolf, RYKÝŘ. *Svatý Otec Pius XII. : k 25. výročí biskupského svěcení*, in Časové úvahy 45,1942. zde s. 25.

Nepomuckého na místě bývalého hradeckého hradu. Tento kostel můžeme označit jako 1. kostel zasvěcený Janu Nepomuckému v českých zemích. Jeho výstavba započala roku 1709.¹¹ Tento seminární kostel byl střediskem kultu sv. Jana pro katolické věřící Královéhradecka. Ti se zde scházeli každou neděli a zvláště na svatojánské pouti pravidelně od roku 1730. Tehdy se zde poprvé začaly konat třídní výroční pobožnosti ke cti sv. Jana Nepomuckého. Tyto výroční pobožnosti se těšily veliké účasti věřících a stejně tak i devítidenní přípravná pobožnost před poutí svatojánskou, dokud nebyla roku 1784 zakázána císařem Josefem II.

*“O svatořečení se dále také snažil 6. biskup Královéhradecké diecéze Jan Adam hrabě Vratislav z Mitrovic a poslal společně s dalšími 21 biskupy ze střední Evropy papeži Klementovi XI. 15. září 1720 žádost o svatořečení.”*¹²

Nakonec byl svatý Jan Nepomucký prohlášen za svatého papežem Benediktem XIII.

Dne 4. července roku 1721 se konečně do Prahy dostala zpráva o svatořečení Jana Nepomuckého a mohly tak započít přípravy k oslavám, na kterých mělo biskupství a kraj Královéhradecký nemalý podíl. Například finanční příspěvek od kraje činil 2 509 zlatých a 48 krejcarů a duchovenstvo královéhradecké diecéze přidalo 907 zlatých a 55 krejcarů. Královéhradecko dále jako dar světců věnovalo mnoho druhů ptactva a z toho nejvíce bažantů. Například kraj Čáslavský daroval kutnohorské stříbro a Chrudimský kraj daroval světcům křišťálové sklo.¹³ Slavnosti se konaly 9. - 16. října, kdy se ubírala procesí z krajů pěšky k hrobu světce. Dne 16. října se hradečtí kanovníci zúčastnili nesení těla v křišťálové rakvi po Hradčanském náměstí v Praze. V Hradci Králové se pak konaly oslavné bohoslužby od 16. do 18. dubna 1730 a to na Velkém náměstí u sochy světce.

Svatojánský kult se ve východních Čechách nesetkal jen s pozitivními zájmy. Negativní ohlasy zaznívaly hlavně z řad nekatolíků. *“Máme tak zde případ protestanta myslivce Tomáše Svobody z Češova, který byl za rouhání proti Janu Nepomuckému a přechovávání nekatolických knih popraven 29. ledna*

¹¹ Od roku 1691 stála na Skalce v Praze kaple zasvěcená Janu Nepomuckému. První skutečný kostel byl postaven až v Hradci Králové.

¹² HRUBÝ, Vladimír a ROYT, Jan. *Lidová zbožnost ve východních Čechách a v Kladsku*. Náchod: Státní galerie výtvarného umění, 1997. s. 21

¹³ Rudolf, RYKÝŘ. *Svatý Otec Pius XII. : k 25. výročí biskupského svěcení*, in Časové úvahy 45,1942. s. 25-26.

1729.¹⁴ “ Také se ve Státním okresním archívu Hradec Králové dají nalézt záznamy o zneuctění soch, například roku 1717 v Černožicích u Jaroměře, o čemž píše ve své korespondenci biskup Jan Adam Vratislav z Mitrovic. O další rozkvět svatojánské úcty v Hradci Králové se postaral biskup královéhradecké diecéze Heřman Hanibal ,hrabě z Blümegen, když 18. prosince 1772 prohlásil Jana Nepomuckého za patrona královéhradecké diecéze.

¹⁴ HRUBÝ, Vladimír a ROYT, Jan. *Lidová zbožnost ve východních Čechách a v Kladsku*. Náchod: Státní galerie výtvarného umění, 1997. s. 21.

3. Ikonografie, atributy a jejich symbolika

Ikonografie,¹⁵ je odvětví dějin umění, jež se zabývá popisováním, hodnocením a výkladem všech vyobrazení. Nejčastější výjevy jsou tématicky náboženského původu. Velmi bohatou ikonografií má křesťanství. První pokusy a rozbory díla můžeme nalézt již v pozdní antické literatuře¹⁶ ve druhém století, ale jako samostatný obor se ikonografie rozvinula na přelomu 19. – 20. století. Hlavním úkolem této disciplíny je interpretovat jakékoliv dílo ikonografickým způsobem. Určit vše, co je na díle zobrazeno. A z toho také určit celkový význam díla, tedy to, co chtěl autor vyjádřit. K tomuto cíli lze dojít pomocí tří fází. První je předikonografický popis, který je subjektivní¹⁷ a popisuje jen to, co na vyobrazení vidí. Druhá je analýza ikonografická, u které již musí být kulturní povědomí pro určení pramenů a pojmů. Poslední ikonografickou syntézou se objevuje a popisuje vnitřní význam díla. Předpokladem jsou zde určité znalosti o dějinách umění, aby se správně vyložila symbolika daného díla. Atribut¹⁸ je nedílnou součástí ikonografie ve výtvarném umění a je to netypický symbol, který něco představuje. Díky jeho pomoci tak můžeme určit dotyčnou osobu, například světce. Pod pojmem atribut se dá představit cokoliv. Například to může být rostlina, zvíře i lidská postava. U světců jsou častými výjevy jejich důležité momenty v životě. Můžeme tak nalézt výjevy zázraků, mučednické smrti nebo vlastnosti, kterými daný světec disponoval. Například svatý Vavřinec stojí u roštu, na kterém byl upečen. Nebo svatá Ludmila drží šál, kterým byla uškrcena. Atributy dělíme na klasifikující, nebo-li všeobecné. Ty určují příslušnost nositele k dané skupině. Například palmová ratolest je symbolem mučedníků, kteří zvítězili nad smrtí. Najít ji můžeme u svatého Štěpána, svaté Markéty a svatého Vavřince. Dále sem patří biskupská hůl, mitra nebo kniha a mnoho dalších. Dále jsou atributy identifikující, tedy osobní. Ty zase specifikují svého nositele. Svatý Šebestián mívá šípy, svatá Kateřina kolo a svatý Bartoloměj držívá nůž.

¹⁵ *Ikonografie* je z řeckého slova ikon – obraz a grafem – psát, tedy obrazopis.

¹⁶ *Ekfraseis* byl popis uměleckých děl, které sloužili pro pobavení čtenáře.

¹⁷ Subjektivní, nebo-li osobní, například názor každého jedince.

¹⁸ Atribut je podstatný znak, nebo vlastnost.

3.1. Atributy svatého Jana Nepomuckého

Jako každý světec i svatý Jan Nepomucký má své atributy, podle kterých se jeho vyobrazení dá poznat. Všechny vycházejí z legend o jeho smrti a z křesťanské symboliky. Stejně jako atributy i oblečení, ve kterém je svatý Jan Nepomucký vyobrazován, napomáhají jeho postavu poznat. Klasifikujícím atributem u svatého Jana Nepomuckého je jeho oblečení, které je typické pro kanovníka.¹⁹ Je oblečen v albě (volný šat s rukávy sahající až ke kolenům), rochetě (volné bílé liturgické roucho s rukávy sahajícími po kolena a na okraji často zdobenými krajkou), klerice či sutaně (dlouhé oblečení až po kotníky na zapínání zepředu na knoflíky), kanovnickým pláštíkem nazývaným mozetta, který zakrývá ramena a nosí se přes rochetu. A nakonec biret (liturgická pokrývka hlavy). V malbách na obrazech je oblečení Jana Nepomuckého úplně totožné jako u soch jen s tou výjimkou, že je zde znázorněno v barvách, tedy černobílé a typické pro kanovníky. Dalším takovým atributem je palmová ratolest, která má symbolizovat vítězství svatého Jana Nepomuckého nad smrtí. Je to častý symbol světců, kteří zemřeli mučednickou smrtí. Tento atribut je také někdy zlacený, ale je oproti dalším atributům méně zobrazovaný. Dalším atributem je krucifix,²⁰ který nejčastěji drží v náruči nebo v jedné ruce, bývá také někdy pozlacen. V několika případech socha svatého Jana Nepomuckého drží v ruce zámek na znamení, že udržel zpovědní tajemství. Například takovou sochu můžeme najít ve vesnici Černilov. Nebo si přidržuje prst před ústy také jako symbol zpovědního tajemství. Svatého Jana Nepomuckého vždy poznáme podle identifikujícího atributu, který je na jeho vyobrazení nejčastější. Je to svatozář s pěti hvězdami, které má náš zemský patron jako jediný. Pět hvězd má tento světec podle legend, které vypráví, že se v řece nad tělem svatého Jana Nepomuckého objevilo právě pět zářících hvězd. Podle nich mohli rybáři nalézt tělo svatého Jana Nepomuckého²¹. Svatozář je často pozlacená.

¹⁹ Kanovník je duchovní, který přísluší katedrální kapitule, nebo kapitulnímu chrámu.

²⁰ Krucifix je kříž, na kterém je ukřižovaný Kristus.

²¹ Tuto pověst uvádí SCHAUBER VERA a SCHINDLER, Hanns. M. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 228.

Obr. 1 Socha sv. Jana Nepomuckého Černilov

3.2. Ikonografie sv. Jana Nepomuckého v Hradci Králové a okolí

Za jedno z prvních vyobrazení Jana Nepomuckého všeobecně se považuje anonymní rytina z roku 1599 znázorňující svatého Jana Nepomuckého klečícího před Kristem ukřižovaným na kříži. Tedy ještě mnoho let před kanonizací. A podobně je to i se sochami. Nejstarší je asi z roku 1663 v Ústí nad Orlicí. Tato socha od neznámého autora vznikla téměř šedesát let před blahoslavením světce. Na Karlově

mostě byla jeho socha umístěna až v roce 1683, autorem dřevěného modelu byl Jan Brokoff (1652–1718), otec Ferdinanda Maxmiliána Brokoffa. Odlil jej Jeroným Herold Wolf. Přesto, že je tato socha pozdější, je hlavním ikonografickým vzorem pro další vyobrazení svatého Jana Nepomuckého.

V důsledku šíření světcova kultu docházelo k umístování soch v celém Královéhradeckém kraji. Jan Nepomucký patří všeobecně k nejvíce zobrazovaným světcům v Čechách a není to jinak ani zde ve východních Čechách. Jen v okolí Hradce přibližně do vzdálenosti 30 km, je více než 80 soch a přibližně 30 obrazů v kostelech s vyobrazením Jana Nepomuckého. Největší koncentraci vyobrazení nalezneme v centru Hradce Králové – na Malém a Velkém náměstí. Jedná se o 7 jeho vyobrazení, mezi něž patří - socha Jana Nepomuckého na mariánském morovém sloupu, kterou zhotovil Giovanni Batist Bulla. Autorství je ovšem sporné, hradecký historik Ludvík Domečka přisoudil autorství sochařské výzdoby sloupu Giovannimu Batistovi Bullovi²², ale historik umění Ivo Kořán se přiklání k autorství Jana Pavla Cechpauera. Akademický sochař Jan Vích restauroval sloup v roce 2004 a ze svých poznatků vyslovil hypotézu ve své zprávě pro památkovou péči²³, že autorem vrcholné sochy může být opravdu G. B. Bulla, ale ostatní sochy podle charakteru zpracování odpovídají spíše stylu Jana Pavla Cechpauera.

²² MAXOVÁ, Ivana. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha: Jalna, 2000. ISBN 80-86234-12-6.

²³ VÍCH, Jan. *Restaurování mariánského sloupu na Velkém náměstí v Hradci Králové, zpráva památkové péče*, ročník 66, 2006, č. 5, str. 386.

Obr. 2 Socha sv. Jana Nepomuckého na mariánském sloupu Hradec Králové

Další vyobrazení je socha v kopečku začleněná do fasády domu č. 163, jejímž autorem je nejspíše Karel Devoty (1738–1817), obrazy v kostele Nanebevzetí Panny Marie od autorů Petra Brandla (1668–1735) a Ignáce Raaba (1715–1787) a socha od K. Devotyho ve štítu portálu do městské hudební síně, která vznikla přestavbou kostela sv. Jana Nepomuckého. Ale i daleko menších obcích na Královéhradecku lze spatřit větší množství soch. Přestože byly již roku 1784 svatojanské pouti zakázány císařem Josefem II. jeho kult zde přetrvával dále. K nejmladším vyobrazením patří v okolí Hradce Králové to z roku 1962 v Barchůvce nebo obraz z roku 1950 v Plotíštích nad Labem. Vůbec nejmladším vyobrazením je však plastika od Mirka Bauma z roku 2012 v Hradci Králové u mostu Lávká.

Obr. 3 Socha sv. Jana Nepomuckého Hradec Králové V Kopečku

Obr. 4 Socha sv. Jana Nepomuckého Hradec Králové seminární kostel

Obr. 5 Socha sv. Jana Nepomuckého Barchůvek

Obr. 6 Plastika sv. Jana Nepomuckého Hradec Králové Lávka

3.3. Přehled sochařských vyobrazení sv. Jana Nepomuckého v Královéhradeckém kraji

Přestože je tedy svatý Jan Nepomucký patronem a ochráncem rybářů a vodáků, jeho hlavní ochrana je způsobem umístění jeho soch určena pro všechny lidi, kteří mohou jít okolo jeho soch. Nejčastějšího vyobrazení se svatý Jan Nepomucký dočkal v podobě samostatných soch. Jeho sochy jsou nejčastěji umístěny na náměstí vesnic či u hlavních cest, nikoliv v blízkosti vody, jak by se dalo předpokládat ze světcovy ochrany nad vodáky. Sochy u vody, to jest u řek, rybníků a potoků se také vyskytují, ale jen v malém množství. V blízkosti vody je vyobrazen v okolí Hradce jen desetkrát a to například v Rohenici u vodní nádrže nebo v Černožicích v blízkosti mostu. Ale v této vesnici je i druhá socha svatého Jana Nepomuckého. Ta je postavena u cesty v soukromé zahradě.

Obr. 7 Socha sv. Jana Nepomuckého Rohenice

3.3.1. Přehled vyobrazení sv. Jana Nepomuckého jako samostatné

Sochy svatého Jana Nepomuckého jsou vždy podobného vyobrazení a to u věch slohů. Světec je vždy vyobrazen v typickém kanovníckém oblečení. Na hlavě má biret, méně častěji jej drží v ruce. Kolem hlavy má vždy svatozář s pěti hvězdami. U několika soch svatozář chybí, je to ale z důvodu špatného stavu soch. V rukou vždy drží krucifix, nejčastěji jej má v náruči nebo ho v jedné ruce vyzdvihuje k nebesům. Méně zobrazovaným atributem je palmová ratolest. K nejstarším vyobrazením světce v okolí Hradce Králové patří sochy, u kterých je autor zcela neznámý. Dvě se nacházejí v Kostelci nad Orlicí. První je z roku 1693 a byla darována Karlem Zárubou z Hustiřan. Druhá socha pochází z téhož roku.

3.3.2. Přehled vyobrazení sv. Jana Nepomuckého jako součást morových sloupů

Mariánský sloup je samostatný stojící dekorativní architektonický prvek, který je zasvěcen Panně Marii. Sloupy byly stavěny k oslavám víry nebo jako poděkování za ochranu. Například před morem, proto se také někdy nazývají morové sloupy. Nejvíce se vyskytují na náměstích. Bývají zde umístěny sochy světců, kteří mají moc lid ochránit. Například Mariánský sloup s Pannou Marií, jako Immaculata,²⁴ na Staroměstském náměstí v Praze. Byl postavem mezi lety 1650 až 1652 jako poděkování za ochranu města před švédskými vojsky. Nejčastěji tak můžeme nalézt tyto světce: svatého Karla Boromejského, který pomáhal morem nakaženým lidem, svatého Františka Xaverského, jenž měl dar léčit a oživit zemřelé, svatou Rozálii jako ochránkyni před morem. Nebo mučedníky svatého Šebestiána a svatého Jana Nepomuckého. K autorům, kteří se zabývají mariánskými či morovými sloupy patří Černý Jiří: *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*, Šorm, A.; Krajča, A.: *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*, Slouka, Jiří: *Mariánské a morové sloupy Čech a Moravy*, nebo Maxová, Ivana: *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a piliře v okrese Hradec Králové*.

Svatý Jan Nepomucký je jedním ze zemských patronů a velmi oblíbený světec a je tedy i často vyobrazován společně s dalšími světci na morových sloupech. Můžeme jej tak vidět na morových sloupech v Hradci Králové na Velkém

²⁴ Immaculata je vyobrazení neposkvrněné Panny Marie.

náměstí, v Novém Bydžově na Masarykově náměstí, nebo také na náměstí Československé armády v Jaroměři. Svatý Jan Nepomucký je zde většinou zobrazen se všemi svými atributy, aby se dal odlišit od ostatních patronů. Morové sloupy jsou většinou bohatě zdobeny a tak jsou atributy zlaceny, aby se zvýraznily. Svatý Jan Nepomucký se většinou na sloupech nachází ve společnosti svatého Václava, svaté Anny, svatého Karla Boromejského, svatého Františka Xaverského, svaté Rozálie a samozřejmě Panny Marie, která vždy završuje morový sloup.

Obr. 8 Socha sv. Jana Nepomuckého mariánský sloup Nový Bydžov

3.3.3. Přehled vyobrazení sv. Jana Nepomuckého jako sousoší

Svatý Jan Nepomucký je také někdy vyobrazován na sousoší společně s anděly a to konkrétně ve Svobodných Dvorech, na Malém náměstí v Hradci Králové, nebo ve Smiřicích. Svátý Jan Nepomucký se zde nachází vždy mezi dvěma anděly, kteří jej drží, nebo podpírají. Toto vyobrazení není příliš časté, například oproti samostatným sochám.

Obr. 9 Sousoší sv. Jana Nepomuckého s anděly Hradec Králové Malé náměstí

3.4. Přehled vyobrazení sv. Jana Nepomuckého jako malby

Nejčastějším motivem je sám Jan Nepomucký, buď zobrazený na mostě, nebo je most jen v pozadí. Častými motivy jsou svatojánské legendy. Mučení světce nebo jeho svrhnutí z mostu do Vltavy. Obrazy jsou nejčastěji s tmavým pozadím a jen v dále je lehce viditelný jednoduchý kamenný most. Například na obraze od Petra Brandla v kostele Nanebevzetí Panny Marie je svatý Jan Nepomucký zachycen, jak dává almužnu chudým. Nenalezneme zde žádný most nebo jeho hlavní atributy. Svatozář s hvězdami chybí a stejně tak i palmová ratolest či krucifix. Osoba světce se zde dá poznat jen podle typického oblečení. Na obraze z kostela svatého Petra v Plotišti nad Labem je svatý Jan Nepomucký

vyobrazený zcela sám, jen za mlžným oparem se lehce rýsuje most. Světec je zde také zcela bez všech atributů. Oproti tomu můžeme na obraze v chrámu svatého Mikuláše v Jaroměři vidět velmi rozmanitou scénu, na niž svatý Jan Nepomucký klečí na oblaku, který se vznáší nad panoramatem Pražského města. Malý andílek světci nese svatozář s pěti hvězdami. Na obraze jsou také krom dalších andělů vyobrazeni svatý duch v podobě holubice a Panna Maria, která v náruči drží malého Ježíška. Celá scéna je velmi temná, jen nebesa lehce ozařují postavy. Na všech obrazech je vždy svatý Jan Nepomucký vyobrazen v typickém kanovníckém oblečení. Je to jediný klasifikující atribut, podle kterého jej lze občas poznat na rozdíl od soch, které jsou plně vypovídající jen ze samotných atributů. Obrazy svým motivem samy vyprávějí příběh světce a tak zde tolik atributů není potřeba.

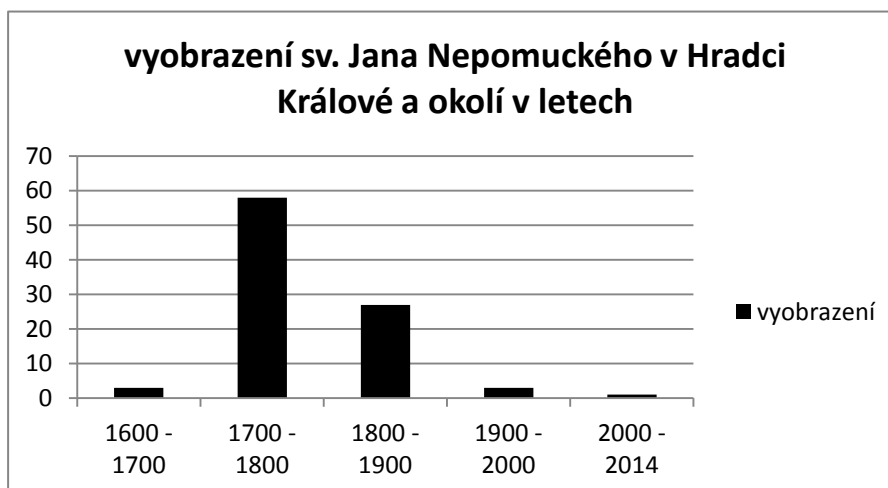
3.5. Přehled vyobrazení sv. Jana Nepomuckého jako lidová tvorba

Svatý Jan Nepomucký se dostal i do lidové tvorby. Můžeme tak nalézt ručně vyřezávanou formu na perník s postavou svatého Jana Nepomuckého z druhé poloviny 18. století, která nejspíše sloužila k výrobě perníků při oslavách světce nebo na jarmarku. Dochovala se i barokní skříň s podobou svatého Jana Nepomuckého, ale i dalších tří světců. Tato tvorba se nachází v archívu Muzea východních Čech.

3.6. Shrnutí vyobrazení

V Hradci Králové byl svatý Jan Nepomucký v menším množství již vyobrazen ještě před rokem 1715, kdy byl zahájen beatifikační proces a světec se tak dostal do širšího povědomí lidu. Léta 1700–1800 byla bezesporu pro světce nejúspěšnější, dočkal se zde nejvíce vyobrazení ze všech předešlých i nadcházejících let. Období baroka bylo tedy pro světce velmi plodné. Nejčastějšího vyobrazení se sv. Jan Nepomucký dočkal v letech 1700–1800, tedy v čase, kdy byl svatořečen a jeho kult se začal více šířit. Velkou zásluhou bylo na rozkvětu svatojánského kultu rozhodnutí

postavit již v roce 1710 ve městě seminární kostel zasvěcený svatému Janu Nepomuckému, kterého v roce 1772 biskup královéhradecké diecéze Heřman Hanibal hrabě z Blümegeu, prohlásil svatého Jana Nepomuckého za patrona královéhradecké diecéze. I když byly svatojánské pouti roku 1784 zakázány, na jeho kult zdejší lidé nezapomněli. Následující léta 1800–1900 byla sice mírně utlučená, ale značného množství vyobrazení se světec také dočkal, takže je vidět, že kult stále přetrvával. Oproti tomu roky 1900–2000 zaznamenaly velmi výrazný pokles, kult zde byl na ústupu a dalo by se čekat, že svatý Jan Nepomucký se v regionu Královéhradeckém už dalšího svého vyobrazení v následujícím století nedočká. Výjimkou je, byť jen jedno jediné, ale pravé vyobrazení z roku 2012 od autora Mirka Bauma u mostu Lávka. Svatý Jan Nepomucký se tak nakonec dočkal v Hradci Králové svého vyobrazení i v 21. století.

Obr. 10 Vyobrazení sv. Jana Nepomuckého v Hradci Králové a okolí v letech

Nejvíce podob má světec ve volných sochách, bylo to jeho nejoblíbenější vyobrazení. Jeho sochy mohly stát všude, kde to bylo možné a lidé si jej tak mohli připomínat pokaždé, když šli návsí, kolem potoka či přes most. Dalšího místa se světec dočkal na mariánských sloupech, kde stojí po boku dalším důležitým světcům. Světce také můžeme nalézt na sousoších s anděly, jež ho podpírají. Vyobrazení v podobě maleb nebo různé lidové tvorby je oproti sochám daleko méně. Obrazy se dají nalézt v kostelech v bočních oltářích, které jsou většinou svatému Janu Nepomuckému zasvěcené. Lidová tvorba se převážně dnes již nachází v depozitech muzea.

Tabulka s typy vyobrazení, jejich umístěním a přesnou GPS lokací. Celý seznam viz. Příloha A.

Tab. 2 Seznam vyobrazení

Typ vyobrazení	rok	obec	GPS	umístění	zajímavosti
socha	1820	Barchov	50.2054189N, 15.5678453E	prašná cesta za obcí k rybníku	Bíret drží v ruce
socha	1747	Barchůvek	50.2078200N, 15.5454300E	u cesty	Chybí svatozář
socha	1808	Boharyně	50.2041950N, 15.6310564E	ve vsi	Chybí svatozář
socha	1837	Cerekvice nad Bystřicí	50.3338853N, 15.7237336E	socha v obci	Poškozený obličej
socha	1726	Černilov	50.2650994N, 15.9321644E	před farou socha	Drží zámek
socha	1744	Česká Skalice	50.3963269N, 16.0360481E	u kostela	
socha	1747	Dolní Přím	50.2394747N, 15.7114900E	u cesty v obci	Chybí hlava
socha	1. pol. 18 st.	Holohlavy	50.3079500N, 15.8644289E	v obci u kostela	Reliéf Umučení světce
socha	1770	Libčany	50.1934092N, 15.7008542E		Chybí svatozář
socha	1729	Neděliště	50.2758606N, 15.7860492E	před zámkem	S andílky na podstavci
socha na Mariánském sloupu	1714 – 1716	Jaroměř	50.3555269N, 15.9188411E	náměstí	Drží zámek
socha na Mariánském sloupu	1722 – 1727	Hradec Králové	50.2092600N, 15.8328100E	náměstí	Pozlacená palmová ratolest
plastika	2012	Hradec Králové	50.2060869N, 15.8285367E	u mostu	Jen obrysy
obraz	1868	Dohaličky	50.2805300N, 15.6900700E	v kostele	
obraz	1868	Hradec Králové	50.1784400N, 15.8326800E	kostel v sakristii	
obraz	1950 – 1951	Hradec králové – Plotiště nad Labem	50.2392781N, 15.8052039E	v kostele	
obraz	1. pol. 18 st.	Jaroměř	50.3559600N, 15.9214300E	v kostele	Velký výjev s Pannou Marií

PRAKTICKÁ ČÁST

Jako praktický výstup k bakalářské práci byly nakonec zvoleny pracovní listy, které by měly posloužit hlavně dětem k poznání a pochopení postavy svatého Jana Nepomuckého. Seznámit je s jeho životem a legendou o jeho činech a mučednické smrti, ale také s okolím, do kterého jsou jeho vyobrazení zasazena. Pracovní listy obsahují příběh o životě svatého Jana Nepomuckého, ale především jeho vyobrazení.

Za hlavní centrum Královéhradeckého kraje se dá považovat město Hradec Králové, kde je také v centru města největší výskyt vyobrazení světce a kde je též návaznost na Biskupství královéhradecké. Centrum Hradce Králové bylo tedy zvoleno za nejvhodnější místo, pro které je vhodné udělat pracovní listy na tohoto světce. Byla vytvořena trasa centrem po vyobrazeních světce a to konkrétně od Lávky přes řeku Orlici, kde se nachází plastika svatého Jana Nepomuckého, dále k chrámu svatého Ducha s oltářem zasvěceným světci. Poté k Biskupské rezidenci, kde stojí na nádvoří kašna se sochou, a k mariánskému morovému sloupu se sochami světců včetně svatého Jana Nepomuckého. Trasa pokračuje ke kostelu Nanebevzetí Panny Marie, kde je umístěn obraz světce na oltáři zasvěcenému jemu samotnému. Posléze ke kašně se sousoším na Malém náměstí a dále pak k soše ve štítu portálu do budovy hudební síně (na místě bývalého seminárního kostela). A na konec je socha světce začleněná do fasády domu číslo 163. V Kopečku.

4. Pracovní listy

Pracovní listy²⁵ byly tedy vytvořeny na trasu po centru města Hradce Králové. Jsou zde vyobrazení světce velmi rozmanitá. Od obrazů až po sousoší, takže si lze udělat ucelenější a větší přehled o oblíbě a kultu svatého Jana Nepomuckého.

4.1. Cílová skupina

Za cílovou skupinu byly zvoleny děti ve věku od pěti do dvanácti let. Pracovní listy tomu tedy musely být přizpůsobeny a jsou navrhnuty tak, aby je mohlo použít dítě, které světce zná, ale i dítě, které nemá ponětí o tom, kdo je to světec. Listy tedy ze začátku obsahují krátké shrnutí o světcově životě, které lze přečíst s dětmi ve škole, družině, kroužku. Nebo jako pohádku doma s rodiči. Vše je zpestřeno možnostmi v listech domalovávat příběh, děti si tak lépe informace o světcovi zapamatují. A pak při samotné trase již tyto informace mohou použít v úkolech, které pro ně dále pracovní listy obsahují, a dojít tak k tajence, která dětem zpestřuje celou trasu.

Obě části listů (jak shrnutí o životě, tak úkoly s trasou) jsou dohromady, takže dítě se může k jednotlivým listům vracet a najít si tak informace pro všechny úkoly.

4.2. Návrhy

Pracovní listy byly navrhnuty jako brožura nebo menší knížka na formát ležící A4. Protože listy dítě nosí a potřebuje celou trasu po centru města, bylo důležité, aby byly svázány kroužkovou vazbou pro lepší manipulaci a papír byl zvolen těžší gramáže, aby pracovní listy trasu vydržely a děti si do nich mohly malovat, kreslit i zapisovat a papír se jim neohýbal. Pro zpracování pracovních listů bylo důležité projít si jednotlivé vyobrazení světce a zaznamenat si detaily u jednotlivých zastavení pro lepší naplánování úkolů pro děti. Úkoly, u kterých děti musí malovat, jsou určeny na místa, kde je možné se posadit na lavičky nebo do lavic kostela a pro místa, kde jsou vyobrazení bez možnosti posazení, byly vymyšleny úkoly jen na dopsání tajenky.

²⁵ Pracovní listy jsou připravené materiály k danému tématu, které mohou obsahovat informace, otázky, nebo úkoly. Slouží pro děti k lepší poznání a uchopení tématu.

4.2.1. Popis návrhu listů

Pracovní listy jsou uspořádány do sedmadvaceti listů a jsou rozděleny na tři části. Prvních sedm listů obsahuje úvodní list, příběh o životě světce a informace o trase.

4.2.1.1. První část

Na úvodní stránce je vyobrazení svatého Jana Nepomuckého a to konkrétně z Lávky přes řeku Orlici. Příběh o světcově životě a vyobrazení je rozložen na stránkách dva až pět, kde se děti dozvědí o světcově rodné vesnici, studiu, práci a nakonec i o jeho mučednické smrti. Je zde také popis jeho atributů, podle kterých světce můžou poznat. Každý z těchto listů má možnost domalování nebo dokreslení a to konkrétně vesnice Pomuk, Karlova mostu, atributů hvězd a typického kanovníckého oblečení světce.

Stránky šest až sedm obsahují základní informace o trase a to otevírací dobu, dotaci trasy a mapu celé trasy s jednotlivými zastávkami a popisky pro orientaci.

4.2.1.2. Druhá část

Druhá část listů je zaměřená na samotnou trasu a jednotlivé zastávky. Stránky osm až třiadvacet obsahují vždy vyobrazení podle zastávky a k němu náležící úkoly. Vyobrazení je vždy na první stránce a úkoly jsou na protilehlé stránce, aby nebylo třeba listovat. Jednotlivé vyobrazení je řazeno podle zastávek na trase od začátku na mostě Lávka po poslední v ulici V Kopečku. Je zde tedy osm listů s vyobrazením světcovy podoby a osm listů s úkoly a závěrečnou tajenkou, ke které lze dojít jen správně vyplněnými úkoly během celé trasy.

4.2.1.3. Třetí část

Poslední část pracovních listů, tedy strany čtyřadvacet až sedmadvacet je určena pro slovníček pojmů, které listy obsahují a jsou zapotřebí je vysvětlit. Je zde také list určený na poznámky, které může dítě zjistit během trasy a může si je tak do pracovního listu zapsat. Poslední list je shrnutí informací o autorovi a celém výstupu.

4.3. Tvorba pracovních listů

Pracovní listy byly vytvořeny v počítači a to konkrétně v programu Adobe InDesign CS3, kde se tvořil vzhled a struktura stránek a také styl a fond písma. Dále byl použit program Adobe Illustrator CS3, ve kterém se vytvářela veškerá kresba a malba v pracovních listech. Dále bylo také důležité jednotlivá vyobrazení vyfotografovat, aby se mohla věrohodně přenést do grafického zobrazení přesně podle originálu.

Pracovní listy byly nakonec z programu Adobe InDesign CS3 exportovány do souboru podoby PDF, který lze vytisknout do konečné podoby pracovních listů a svázat kroužkovou vazbou.

4.3.1. Fond písma

Vzhled písma byl zvolen tak, aby připomínal co nejvíce psací písmo a byl tak dětem bližší a tak byl zvolen fond MV Boli Regular a velikost písma byla zvolena mezi čtrnácti až čtyřiceti body pro lepší čitelnost. Barva písma je zvolená typická černá v plném rozsahu barevného modelu CMYK.

4.3.2. Vzhled stránek

Vzhled stránek byl zvolen jednoduchý a čistý, aby děti měly možnost se samy kreativně projevit, proto jsou stránky s vyobrazením a úkoly ponechány čistě bílé, aby se zde dalo malovat či kreslit.

4.4. Vyzkoušení v praxi

Vyzkoušení proběhlo dvakrát po sobě v různé dny. Děti byly rozděleny do dvou skupin, první po osmi a druhá po deseti, a to z důvodu lepší komunikace a kapacity míst na sezení na zvolených místech v jednotlivých zastávkách. Naplánovaná trasa začíná u prvního vyobrazení svatého Jana Nepomuckého a to konkrétně u plastiky u mostu Lávká. Zde proběhlo uvítání a vzájemné představení se. Dětem byl vysvětlen způsob práce s pracovními listy, pomocí nichž byly seznámeny s postavou svatého Jana Nepomuckého a jeho legendou a životem. Pro tento účel byly listy rozděleny na první část, která má světce dětem více přiblížit. První list obsahuje informace o světcově místě narození a úkol, v němž mají děti

možnost dokreslit vesnici Nepomuk. Druhý list je zaměřený na život a legendu, podle níž byl svatý Jan Nepomucký svržen z mostu. Děti se zde měly možnost pokusit se dokreslit most a povšimnout si zde pěti zářících hvězd. Jejich význam je vysvětlen na navazující třetí stránce, kde mají děti za úkol dokreslit hvězdy do svatozáře. Na posledním listě, který slouží ke světcově představení, mají děti možnost pomocí úkolu poznat atributy, které světec má a to za pomoci vybarvování obrázků podle čísel. Seznámí se zde tak s kanovnickým oblečením, palmovým listem a svatozáří. Když děti tyto úkoly na všech listech splní, měly by nabýt základní vědomosti o světcích. Tyto informace a úkoly jsou pro začátek nezbytné, bez nich by nebylo možné dobře absolvovat trasu po světcově vyobrazeních. Všechny tyto úkoly byly provedeny zábavnou formou a děti zde získaly potřebné údaje a přitom neměly sebemenší problém úkoly splnit.

Po tomto poznávacím začátku byla zahájena samotná exkurze. První dva listy z druhé části zahajující trasu jsou čistě informativní, je zde úvod a mapa, která by měla sloužit k dobré orientaci a představě o nadcházející trase. Poté následuje dvojlist s vyobrazením světce u Lávky, zde je vysvětlené proč má světec blízký vztah k mostu a vodě. Děti zde mají ke splnění úkol, který vyžaduje porozumění a hledání v textu a v mapě. S tímto úkolem nebyl žádný problém. Ti, kteří odpověď neznali z hlavy, si odpověď našli v předešlé mapě. Po vyplnění úkolu musí vybrat správné políčko, které obsahuje písmeno a to na konci pracovního listu zapsat do připravené tajenky. Po splnění všech úkolů vyjde na konci tajenka. Po dokončení úkolů následoval přesun do chrámu svatého Ducha, kde se nachází druhé vyobrazení světce a to v podobě sochy umístěné uprostřed oltáře v boční lodi. Zde je díky lavicím spousta míst na sezení a mohl být zde v pracovních listech určených pro tuto zastávku úkol na obě stránky. Nejdříve jsou zde opět základní informace o díle a následují dva úkoly. První se týká samotného oltáře, takže po pozorném prohlédnutí nebyl problém tajenku uhodnout. Pro druhý úkol musely děti opět zapátrat v předchozím textu, pokud si informaci nepamatovaly. Pokud bylo vše splněné, je měly možnost zkusit na volný list domalovat oltář kolem malé sochy. Této možnosti všichni využili, protože tajenku měly vyplněnou rychle. Trasa dále pokračovala k budově biskupské rezidence, kde se nachází socha na malé kašně. Protože je svatý Jan Nepomucký patronem královéhradecké diecéze, za úkol zde byl zvolen vlastní barevný návrh znaku královéhradeckého biskupství. Děti tak mohly využít vlastní

fantazii a vytvořit tak jedinečné varianty. Každá barevná variace byla ojedinělá. Další zastávkou na trase je mariánský sloup, na kterém se nachází sochy svatého Jana Nepomuckého a dalších světců. Děti zde tak musí využít nabyté informace a pomocí nich najít světcovo vyobrazení. Úkol napomáhá světce najít. Kromě svatozáře má socha pozlacený i atribut palmovou ratolest, takže děti musí zapřemýšlet, které slovo se do tajenky hodí. Díky tomuto atributu všechny děti správnou sochu našly a mohlo se tak pokračovat po trase k obrazu umístěném na oltáři v kostele Nanebevzetí Panny Marie. Zde měly možnost si prohlédnout pečlivě obraz svatého Jana Nepomuckého, který zde dává almužnu chudým. Děti zde musely zjistit, co světci chybí na hlavě a jaký je název tohoto atributu. Všechny děti použily pracovní listy správně a informaci na předešlých stránkách našly. Mohlo se tak pokračovat ke vzdálenější zastávce na Malém náměstí, kde se nachází kašna se svatým Janem Nepomuckým a dvěma anděly, kteří jej podpírají. Na tomto místě je umístěn větší počet laviček a tak zde byly v pracovních listech zvoleny otázky, které měly zopakovat základní informace o světci. Děti již při vyplňování u některých otázek nemusely používat předchozí listy a nelistovaly dopředu, nýbrž samostatně vyplňovaly do kolonek písmenka, ze kterých na konci pomalu vznikala tajenka. Zde byl čas překontrolovat, zda se všem podařilo správně zapsat do políček tajenky jednotlivá písmena, která již začínala pomalu tvořit celek. K žádným opravám nemuselo dojít a tak trasa pokračovala k bývalému seminárnímu kostelu, v jehož štítě nad portálem se nachází menší socha svatého Jana Nepomuckého, jemuž byl tento kostel také zasvěcen. Pro tuto část trasy byl zvolen úkol najít trasu přes bludiště a dojít tak ke správnému písmenku, které patří do tajenky. Po tom, co děti našly správné políčko, trasa pokračovala k poslední zastávce a to k soše světce, která se nachází ve výklenku domu číslo 163 v ulici V Kopečku. Na tomto místě se děti z tajenky dozvěděly, že svatý Jan Nepomucký patří mezi zemské patrony, kam také patří například svatý Václav nebo svatá Ludmila. Všem dětem tajenka vyšla a mohly tak s pomocí pracovních listů dojít na konec trasy. Pracovní listy na posledních stránkách obsahují slovník, kde jsou vysvětleny všechny důležité a neznámé pojmy. U některých slov bylo potřeba, aby si děti daný výraz vyhledaly a pochopily tak, co to konkrétně znamená. Například u atributů se to týkalo biretu nebo mozetty.

4.5. Shrnutí

Oběma skupinám se podařilo trasu úspěšně absolvovat a tajenku dokončit. Děti byly rozděleny do dvou skupin. V první bylo osm dětí ve věku od šesti do devíti let. Ve druhé deset dětí, ve věku deset až dvanáct let. Starší děti byly o něco rychlejší, ale zas tak výrazné rozdíly nebyly patrné. Zahájení úspěšně proběhlo u obou skupin. První skupině byly úvodní stránky přečteny průvodcem, aby menší děti úkolům na začátku lépe porozuměly a měly tak více času na plnění úkolů. Bylo tak možné bez problémů zahájit pouť po samotné trase. Starší děti ve druhé skupině již byly schopné číst samy sobě i ostatním a věnovat danému textu větší pozornost. Při úkolech, které sloužily k opakování, byly skupiny poměrně vyrovnané. Ze začátku informace vyhledávaly v pracovních listech, ale na konci trasy si již údaje zapamatovaly a nemusely tak nic hledat. Stejně tak ve všech skupinách byla velmi dobrá orientace v mapě a v ní vyznačené trase. Děti samy věděly, kam mají jít k další zastávce, a před každou zastávkou určovaly směr. Praktické vyhodnocení pracovních listů u obou skupin proběhlo úspěšně, nebyly zde žádné větší problémy. Trasa i úkoly byly dětem srozumitelné a bylo přiměřeně možné je splnit. Pracovní listy a zadání v nich byly sestaveny tak, aby děti zapojily jak svou fantazii a zorientovaly se v mapě či textu, tak aby také umožňovaly zapojit jejich rozdílné kompetence k řešení problémů, k učení i komunikaci.

ZÁVĚR

V bakalářské práci se podařilo shrnout život svatého Jana Nepomuckého a ucelit pohled na jeho osobu i kult, který po jeho smrti vznikl. Kult toho světce se nejvíce se rozšířil po světcově blahoslavení a svatořečení mezi léty 1715–1729. Lidé jej mohli uctívat a zasvěcovat mu kostely, kaple nebo oltáře, u kterých se mohli věřící modlit. Například výstavba seminárního kostela v Hradci Králové, zasvěceného svatému Janu Nepomuckému, započala již v roce 1710, tedy o pět let dříve, než byl vůbec zahájen beatifikační proces a Jan Nepomucký se mohl stát blahoslaveným. Tento kostel, jak je v této práci doloženo, byl úplně první, který byl tomuto světcovi zasvěcen. To jistě svědčí o velké náklonnosti biskupství královéhradeckého k tomuto mučedníkovi. Dá se říci, že tento počín výrazně pozvedl a podporoval začínající kult svatého Jana Nepomuckého. Svědčí o tom i pravidelné konání každoroční svatojánské pouti již od roku 1730, tedy rok po světcově svatořečení. V letech 1710 až 1780 se zde kult svatého Jana Nepomuckého dočkal velkého rozkvětu a přispělo k tomu i rozhodnutí biskupa královéhradecké diecéze Heřmana Hanibala, hraběte z Blümegen, když 18. prosince 1772 prohlásil svatého Jana Nepomuckého za patrona královéhradecké diecéze. V letech 1700 až 1800 bylo v Hradci Králové a jeho okolí velmi oblíbené rozšiřovat vyobrazení světce. Jen v samotném centru hlavního města je hned sedm světcových vyobrazení včetně sochy na malé kašně umístěné v samotné biskupské rezidenci. To je úctyhodný počet, který sám o sobě dokazuje blízký vztah města a biskupství k tomuto světcovi.

V tomto regionu se dočkal svatý Jan Nepomucký svého vyobrazen v období 1600 až 1900 celkově nejvíce v podobě samostatných soch. Pro tyto sochy je typické ikonografické zobrazení světce s atributy pěti hvězd na svatozáří a s krucifixem v ruce. Oblečen je vždy jako kanovník, tedy v albě, rochetě, klerice, kanovníckém pláštíku názvem mozetta a s biretem na hlavě. Další klasifikující atribut palmová ratolest se u samostatných soch vyskytuje v menším počtu. Oproti tomu se hojně vyskytuje u soch, které jsou součástí morových sloupů, na nichž se nachází více světců najednou a tak je zapotřebí světce od sebe co nejvíce odlišit. Musí zde tak mít všechny atributy včetně palmové ratolesti, která poukazuje na jeho mučednickou smrt.

Oproti tomu jsou obrazy svatého Jana Nepomuckého většinou od atributů oproštěny. Jedná se zejména o palmovou ratolest, krucifix nebo pět hvězd nad hlavou. Kanovnícké oblečení však vždy zůstává. Zde je světec spíše zpodobněn v nějakém příběhu. Například při rozdávání almužny chudým, uklánějícím se před andělem, jenž mu nese svatozář, nebo jde jen o čistě samotné vyobrazení světce s mlhavým kamenným mostem v pozadí, což poukazuje na legendu o jeho smrti. Lidová tvorba se nachází ve velmi malém množství a to převážně v depozitu muzea. Nejvíce vyobrazení se svatý Jan Nepomucký dočkal v regionu Královéhradecka v letech 1700–1800 v podobě samostatných soch. Roky 1800–1900 zaznamenaly menší pokles, ale oproti letům nadcházejícím byl světec stále hojně zobrazován.

Cílem práce bylo zmapovat, zaznamenat, zhodnotit a ucelit nejen vyobrazení světce, ale hlavně i náhled na jeho osobu a kult, který se v regionu rozvíjel a jakou intenzitou. A také uspořádat dostupné informace a dosáhnout tak přehledného celku. Záměr přiblížit svatého Jana Nepomuckého dětem byl dosažen za pomoci vhodně zvolené trasy po světcově vyobrazeních v centru města Hradce Králové a pracovních listů, které byly uzpůsobeny tak, aby dětem napomohly se světce a jeho životem lépe seznámit formou úkolů, otázek a informací, které v nich byly obsaženy a měly tak podpořit zájem i dovednosti dětí. Pracovní listy v tomto směru zcela naplnily svůj účel.

LITERATURA

- (1) CECHNER, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX.* Praha: České akademii císaře Františka Josefa, 1910.
- (2) CROŤ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence Hradec Králové.* Hradec Králové: Garamon, 2014. ISBN 978-80-86472-58-4.
- (3) DUTKA, Edgar. *Scenáristika animovaného filmu; Minimum z historie české animace.* Praha: AMU, 2006. 146 s. ISBN 80-7331-069-4.
- (4) DUTKA, Edgar. *Minimum z dějin světové animace.* Praha: AMU, 2004. ISBN 80-7331-012-0.
- (5) HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění.* Praha: Mladá fronta, 1991. ISBN 80-204-0205-5.
- (6) HERBEN, Jan. *Jan z Pomuku a Jan z Nepomuku.* Hradec Králové: Pokrokový klub, 1910. 23 s.
- (7) HRUBÝ, Vladimír a ROYT, Jan. *Lidová zbožnost ve východních Čechách a v Kladsku.* Náchod: Státní galerie výtvarného umění, 1997. ISBN 80-85057-54-9.
- (8) KERLOW, Isaac. *Mistrovství 3D animace.* Brno: Computer Press, a. s., 2011. ISBN 978-80-251-2717-9.
- (9) KUBÍČEK, Jiří. *Úvod do estetiky animace.* Praha: Akademie múzických umění, 2004. ISBN 80-7331-019-8.
- (10) MAXOVÁ, Ivana. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové.* Praha: Jalna, 2000. ISBN 80-86234-12-6.
- (11) ONDRUŠ, Rajmund. *Blízki Bohu i ľud'om: usporiadané podľa liturgického kalendára .* Bratislava: Tatran, 1991. ISBN 80-222-0277-0.
- (12) PFLEIDERER, Rudolf. *Atributy světců.* Praha: Unicornis, 2008. ISBN 978-80-86562-10-0.

- (13) POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech 1- 4* . Praha: Academia, 1977 – 1982.
- (14) POLC, V., Jaroslav. *Svatý Jan Nepomucký*. Praha: Zvon, 1993. ISBN 80-7113-071-0.
- (15) ROYT, Jan. *České nebe: topografie poutních míst barokních Čech : Klášter sv. Jiří 6. dubna až 13. června 1993*. Praha: Národní galerie, 1993. ISBN 80-7035-051-2.
- (16) ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1691-9.
- (17) ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.
- (18) SCHAUBER, Vera a SCHINDLER, Michael, Hanns. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-650-7.
- (19) ŠVENDA, František. *Czwrtý Hliněný Obraz Hystorye Králowstvj Českého a Paměť Města Králowé Hradce nad Labem : to gest: Proměny Králowstwj Českého, w Wognách a ztenčenj Města Pewnostj ohraženého w běhu wěku 18. sto lety. Rozdjł II, Od Roku 1734 až do Roku 1762 / w Weytah dlé Postupnosti Let vwedený od Kněze Frantisska de Paula Sswendy rodiče Králohradeckého*. W Hradcy Králowé: Pjsmem Jana Frantisska Pospjssila, 1814.
- (20) VLČEK, Emanuel. *Jan z Pomuku : sv. Jan Nepomucký : jeho život, umučení a slavné působení ve světle současné historie a antropologie*. Praha: Vesmír, 1993. ISBN 80-901131-2-5.
- (21) VLNAS, Vít. *Jan Nepomucký, česká legenda*. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0358-2.

PŘÍLOHY

Příloha A Seznam vyobrazení.....	I
Příloha B Pracovní listy.....	IV

Příloha A

Tab. 3 Seznam vyobrazení

Obec	Typ vyobrazení	Rok	Autor	Umístění
BARCHOV	socha	1820		Polní cesta u rybníka
	freska			Zámecká kaple-presbytář
BACHŮVEK	socha	1747		U silnice
BOHARYNĚ	socha	1808	Höff Statorius	Ve vsi
CEREKVICE NAD BYSTRÍ	dřevená socha	1730		Kostel - kazatelka
	socha	1837		V obci
ČASTOLOVICE	socha	1721		U mostu
ČERNÍKOVICE	oltář	1804		Kostel - oltář
ČERNILOV	socha	1726		Před farou v obci
ČERNOŽICE	socha			U mostu
	socha			V obci
ČESKÁ SKALICE	obraz		Hellich	V kostele- oltář
	socha	1744		U kostela
ČESTICE		1836		V obci
DOBRUŠKA	socha	1733–1736	O.Decker a J. Mělnický	Na morovém sloupu
	socha	1711		V obci
DOBŘENICE	oltář	1740		V kostele
DOHALICE	socha	1832		V obci
DOHALIČKY	obraz	1868	J. L. Bernard	V kostele
DOLNÍ PRÍM	socha	1747		V obci
DOMAŠÍN	kaplička	2. pol. 19 st.		V obci
DVŮR KRÁLOVÉ	socha	1. pol. 18 st.		Ve štítě domu na náměstí
	socha			Ve městě - brána
	socha	18st.		V kostele - sakristie
	socha	1750–1753	Procjázka	Mariánský obelisk
	socha	1728	J.F. Pacák	Ve městě
HODĚČÍN	socha	2. pol. 18 st.		V obci
HOLOHLAVY	socha			V kostele
	socha	1. pol. 18 st.		Za kostelem
HOLOVOUSY	socha	1751		Zámecký park
HOŘICE	oltář			V kostele

	socha	1730	J. F. Pacák	U kostela
HOŘINĚVES	oltář	1720		V kostele
	socha	1726		V obci
HRADEC KRÁLOVÉ	dřevěná socha	1878	J. Honka	Chrám
	obraz	1721	Petr Brandl	V kostele
	socha	1776	K. Devoty	Portál kostela
	socha	1774	K. Devoty	Ve městě
	socha	1714-1716	G.B. Bulla	Mariánský sloup
	kašna	1718	žák M. Brauna	náměstí
	plaketa	2012	Mírek Baum	U mostu
Farářství	socha			Ve městě
Malšovice	socha			Ve městě
Nový Hradec	socha			Ve městě
Nový Hradec	obraz	pol. 19 st.		V kostele
Plotiště nad Labem	obraz	1950–1951		V kostele
CHLUMEC NAD CIDLINOU	socha	1863		Mariánský sloup
CHOTĚBORKY	socha	1730		V obci
CHOTĚLICE	socha	1816		V obci
CHALKOVICE	socha	1. pol. 18 st.		U rybníka
JAROMĚŘ	obraz	1. pol. 18 st.		V kostele
	socha	2. pol. 18 st.		V kostele
	socha	1722–1727	M. Brauna Ř. Thén	Mariánský sloup
	socha	1740		Za kostelem
	socha			Ve městě
JÁSENNÁ	socha	1833		V obci
JEŘICE	socha	1724		U zámku
	socha	1726		V obci
KOSTELEČ NAD ORLICÍ	socha	1693		U silnice
	socha	1693		V obci
	socha	1733	z okruhu Pacáků	V obci
KRATONOHY	socha	1739		V obci
KUNČICE	socha	1830	Asi Rychtera z Hořic	V obci
LANŽOV	socha			U kostela
LEDCE	socha	19. st.		V kostele
	obraz	1. pol. 18 st.		V kostele
LIBČANY	socha	1770		V obci
LÍPA	socha			Na kopci
LÍSKOVICE	socha	1831		V obci
LOCHENICE	obraz	2. pol. 19 st.	asi A. Russ	V kostele
MĚNÍK	oltář			V kostele

MILETÍM	socha	1701		V obci
	socha	1750		V kapli
MLÉKOSRBY	obraz		J. G. Keppel	V kostele
NEDELIŠTĚ	socha			kostel
	socha	1729	mistr od sochy z Dobřenic	Před zámkem
NECHANICE	socha	1730		V obci
NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ	socha			V kostele
	socha	1736–1739		V Kapli
	socha			V obci
NOVÝ BYDŽOV	socha	1697		Mariánský sloup
	socha	1749		V parku
	socha	1749		V obci
OHNIŠTANY	socha	1738		V obci
OLEŠNICE	socha	1817		V obci
OPOČNO	socha			V obci
	oltář			V kostele
	socha	1769		U cesty
	socha	1729		V obci
OSICE	soška			V kostele
OSIČKY	socha	1724		V obci
PETROVICE	socha	1752		U kostela
RASOŠKY	socha			V obci

Příloha B

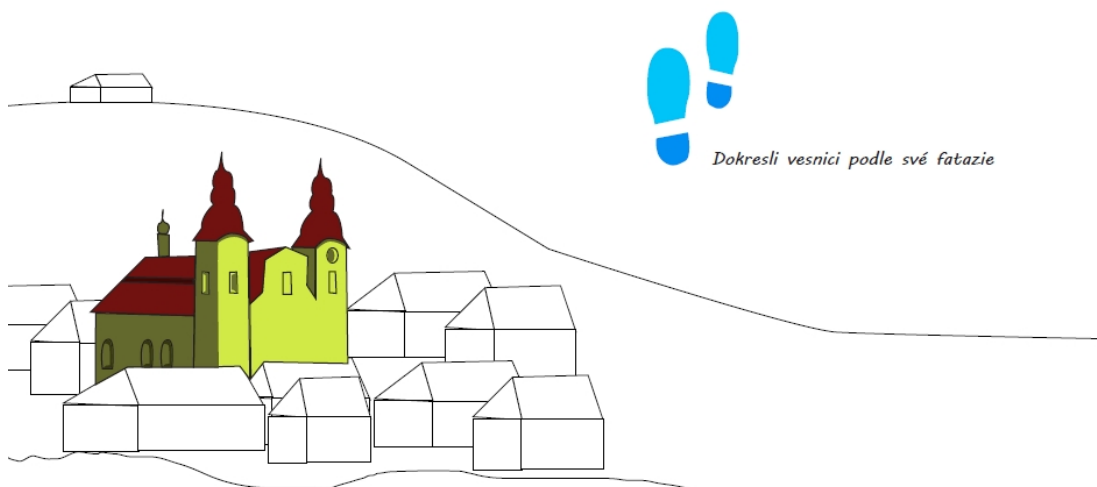
Pracovní listy

Po stopách svatého Jana Nepomuckého

Trasa centrem Hradce Králové po vyobrazeních svatého Jana Nepomuckého

*Ahoj, jmenuji se Jan Nepomucký a narodil jsem se ve městě
Pomuk (dnes Nepomuk) kolem roku 1345.
Postavili a zasvětili mi zde i kostel.*

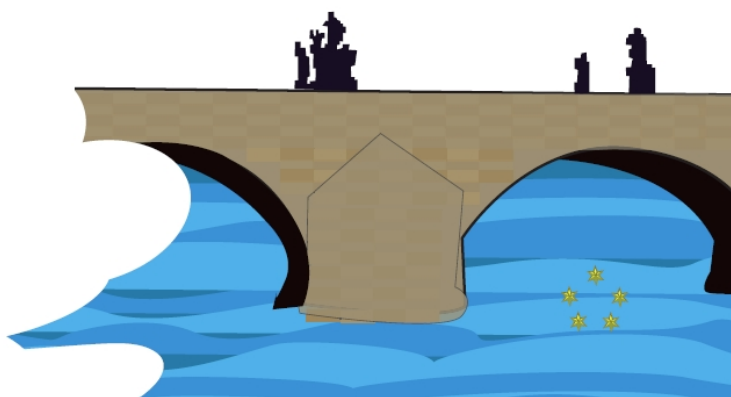

*Za svůj život jsem se stal knězem, doktorem církevního práva,
generálním vikářem, zpovědníkem a nakonec i mučedníkem.*

*Podle legendy jsem odmítl vyzradit zpovědní tajemství královny
Žofie a král Václav IV. mne uvěznil a nechal svrhnout z Karlova
mostu do řeky Vltavy.*

*Zkus domalovat Karlův most a všimni si
pěti zářících hvězd ve vodě*

Rybáři mé tělo objevili v řece podle pěti hvězd ★, které ve vodě zářily. Proto ve většině vyobrazení mám nad hlavou svatozář s pěti hvězdami.

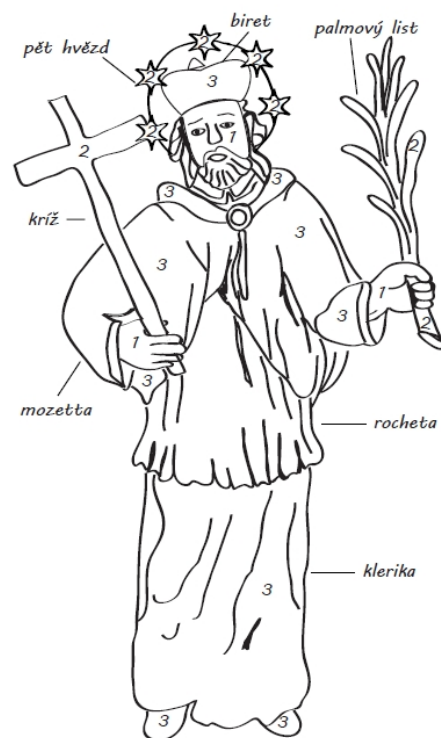

Dokresli do svatozáře hvězdy

Roku 1721 jsem byl blahoslaven a roku 1729 jsem se dočkal i svatořečení.

Patřím mezi zemské patrony a mohu říci, že jsem nejvíce zobrazovaný světec českého nebe.

Prohlédni si mou podobu a vybarvi postavu podle čísel.

Moji postavu poznáš podle atributů, které jsou na obrázku popsány

Na úvod jsme se spolu seznámili a teď můžeš vyrazit po
mých stopách v centru Hradce Králové.
Prohlédneš si mé sochy a obrazy a přitom budeš plnit různé
úkoly a na konci vyluštíš tajenku.

Informace o trase

okruh centrem Hradce Králové

Časová dotace: 2 h
Délka trasy: 1,2 km
Pomůcky: pastelky

Otevírací doba:

Chrám svatého Ducha

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

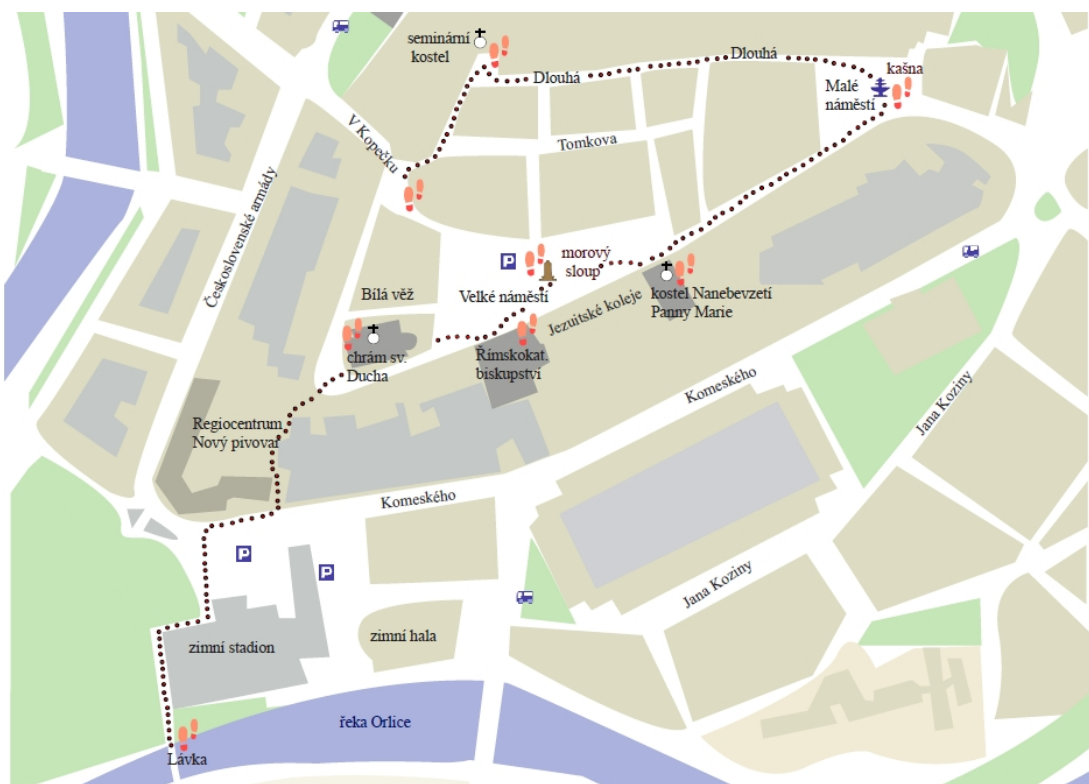
Římskokatolické biskupství

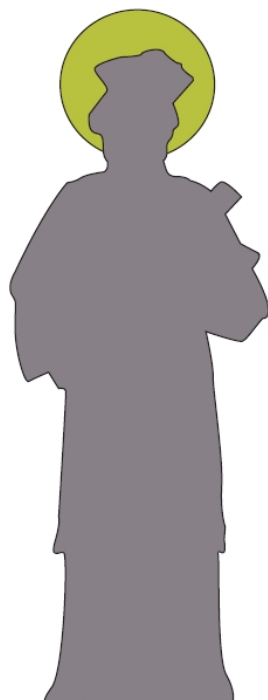
ÚT 9 - 12 · 13 - 15
ST 9 - 12 · 13 - 15
ČT 9 - 12 · 13 - 15
PÁ 9 - 12 · 13 - 15
NE 13 - 15

ÚT 11 - 13 · 14 - 16
ST 11 - 13 · 14 - 16
ČT 11 - 13 · 14 - 16
PÁ 11 - 13 · 14 - 16
NE 13 - 17

ÚT 7 : 50 - 17 : 05
ST 7 : 50 - 17 : 05
ČT 7 : 50 - 17 : 05
PÁ 7 : 50 - 17 : 05

<http://www.bihk.cz>

Začínáme, na začátku trasy můžeš vidět moji podobu u mostu Lávka z roku 2012. Autorem tohoto díla je architekt Mirek Baum.

U mostu mě postavili proto, že jsem patronem vodáků a rybářů a lidé u mě hledají ochranu i při povodních.

Napiš do tajenky jméno řeky, u které stojím a přes kterou vede most.

★ Náповěda: zkus použít mapu, kterou zde máš

--	--	--	--	--	--

10

Pokud jsi správně odpověděl(a), napiš písmenko, které je ve zvýrazněném políčku do tajenky pod stejné číslo. Tajenka se nachází na konci pracovního listu.

Nacházíme se v chrámu svatého Ducha, kde se při severní stěně nachází oltář s mojí dřevěnou sochou z roku 1878 od J. Honka.

Prohlédni si můj oltář a napiš, co za malé sochy stojí vedle mne.

--	--	--	--	--	--

8

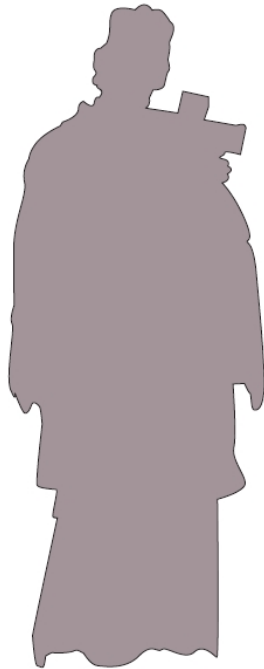
Jak se jmenovala manželka krále Václava IV.?

--	--	--	--	--

2

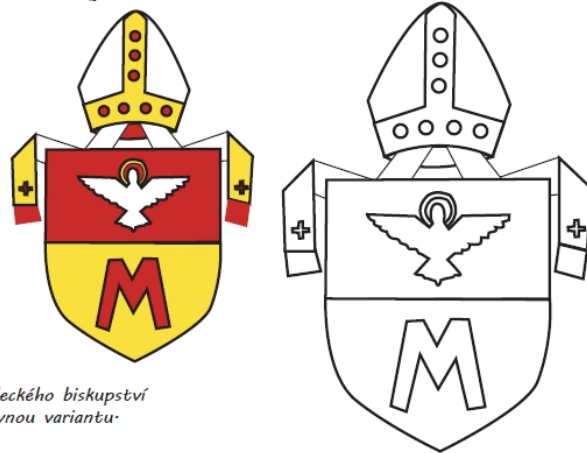

Zkus dokreslit celý oltář i se sochama na vedlejší list.

Má další socha se nachází na malé kašně na dvorě budovy biskupské rezidence.

Pro královéhradeckou diecézi jsem důležitý světec a za jejího patrona mne prohlásil biskup Heřman Hanibal, hrabě z Blümegen 18. prosince 1772.

Prohlédni si znak královéhradeckého biskupství a zkus vymyslet vlastní barevnou variantu.

Uprostřed Velkého náměstí se nachází mariánský morový sloup, jehož autorem je nejspíše Giovanni Battista Bulla. Na sloupu je nejen moje socha, ale také další svatí, jako sv. Václav, sv. Vavřinec, sv. Šebestián a další. Úplně nahoře je Panna Marie.

Jaký atribut má socha pozlacený? Napiš jeho název a nakresli ho do tabulky.

--

--	--	--	--	--	--	--

3

--	--	--	--

4

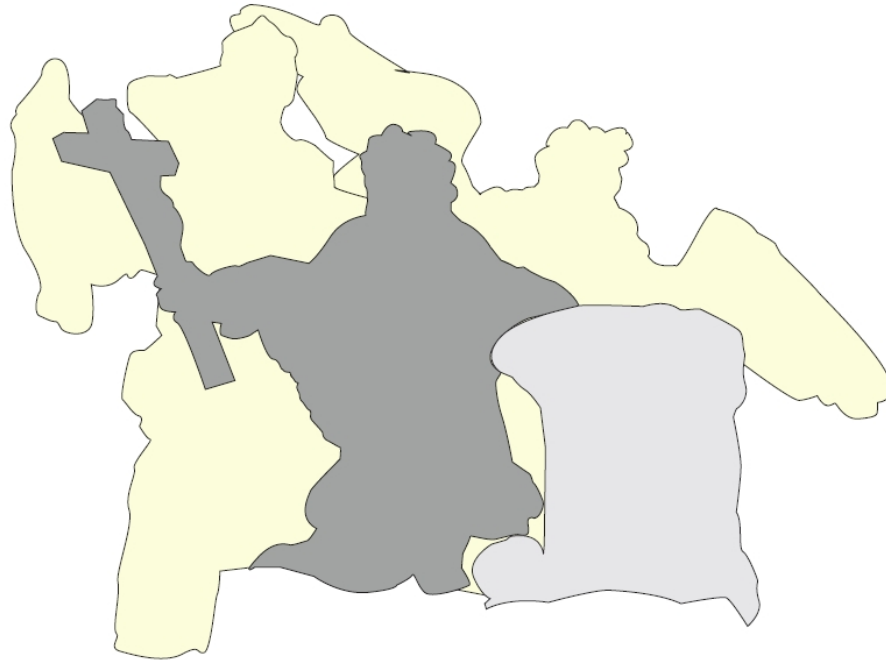

V kostele Nanebevzetí Panny Marie mám i svůj obraz od Petra Brandla z roku 1721 na oltáři sv. Jana Nepomuckého. Jsem zde vyobrazen, jak rozdávám almužnu chudým lidem. Na pravé straně stojí socha sv. Václava a na levé straně je sv. Ludmila.

Prohlédni si obraz a napiš, co mi chybí na hlavě.

9

Uprostřed Malého náměstí stojí kašna se sousoším, jsem zde já a dva andělé. Autorem soch z roku 1718 je žák Matyáše Brauna. Původně toto sousoší stálo před Pražskou bránou, ale nakonec bylo přeneseno sem roku 1772 a byla přistavěna kašna.

1. Jméno města, ve kterém jsem se narodil?

7

--	--	--	--	--	--	--

2. Jak se jmenuji křestním jménem?

--	--	--	--

12

3. Most, ze kterého mne svrhli, se jmenuje?

5

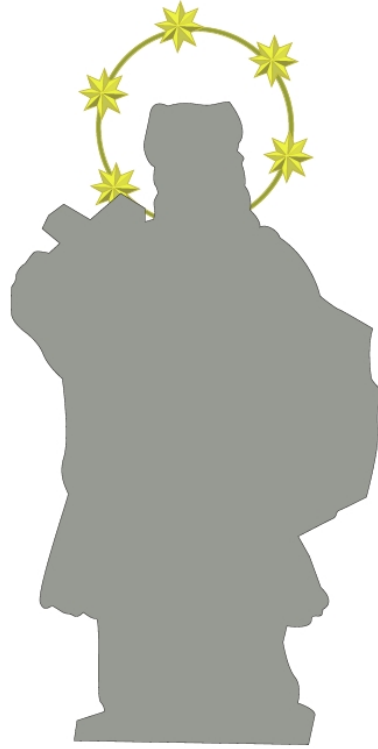
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

11

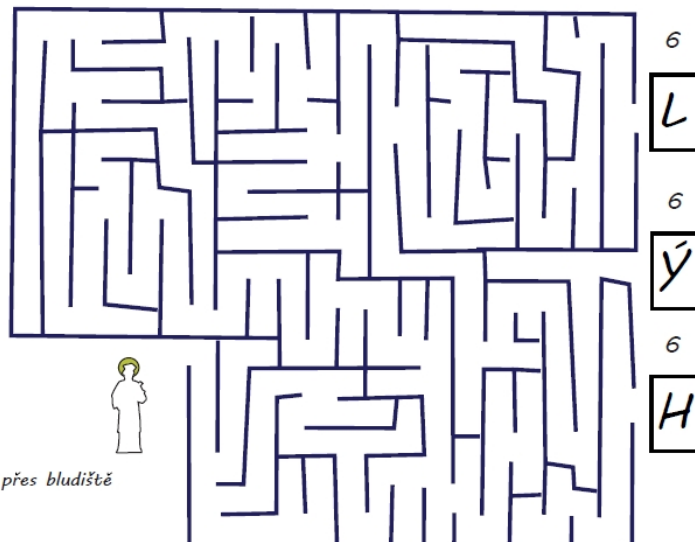
4. Jak se nazývá zlatý atribut kolem mé hlavy?

--	--	--	--	--	--	--	--

7

Má předposlední socha od K. Devotyho je ve štítu portálu do městské hudební síně, která vznikla přestavbou kostela sv. Jana Nepomuckého, prvního kostela zasvěceného mé osobě.

Najdi správnou cestu přes bludiště

Tak a jsme na konci našeho putování, poslední zastávkou je má socha V Kopečku začleněná do fasády domu č. 163, jejímž autorem je nejspíše K. Devoty.

Doufám, že se ti putování po mých stopách líbilo a pokud jsi správně odpověděl(a) na všechny otázky, tak teď víš, že jsem

Tajenka

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

tedy ochránce této země, mezi které také patří svatý Václav, svatá Ludmila a další svatí.

Slovníček pojmu

<i>almužna</i>	= je peněžní, nebo věcný dar věnovaný potřebnému, od něhož za to není očekávána žádná protislužba.
<i>atribut</i>	= předmět, zvíře, postava. Atributy slouží jako poznávací znamení zpodobněné osoby a symbolicky připomínají nějakou její vlastnost, zázrak apod.
<i>biret</i>	= pokrývka hlavy jako odznak určitého úřadu nebo hodnosti.
<i>biskup</i>	= je v křesťanství nejvyšším představitelem diecéze.
<i>blahoslavení</i>	= prohlášení za blahoslaveného. Toto prohlášení znamená, že se církev zaručuje, že je daná osoba v nebi, je proto možné jí prosit o přímluvu, a prokazovat jí úctu.
<i>církevní právo</i>	= státní souhrn právních předpisů, které upravují všechny církevní záležitosti.
<i>diecéze</i>	= je správní jednotka církvi, v jejímž čele stojí biskup s úřadem a sídlem nazývaným biskupství.
<i>generální vikář</i>	= druhý nejvyšší úřad ve správě římskokatolické diecéze (území spravované biskupem). Svého generálního vikáře musí mít každá diecéze.
<i>klerika</i>	= dlouhé oblečení až po kotníky na zapínání zepředu na knoflíky.
<i>kněz</i>	= osoba, která je v daném náboženském společenství oprávněna konat náboženské obřady.
<i>legenda</i>	= literární útvar popisující život a skutky světce.
<i>morový sloup</i>	= sloup stavěný pro odvrácení moru.
<i>mozetta</i>	= pláštíkem, který zakrývá ramena a nosí se přes rochetu.
<i>mučedník</i>	= osoba, která byla umučena nebo zemřela za svojí víru, nebo myšlenku.
<i>oltář</i>	= je místo, na kterém se v náboženství dává dar jako oběť.
<i>portál</i>	= brána, vchod nebo vjezd do objektu.
<i>rocheta</i>	= volné bílé roucho s rukávy, sahající po kolena a na okraji často zdobené krajkou.
<i>sousoší</i>	= několik soch tvořící celek.
<i>svatořečení</i>	= prohlášení za svatého, proces zahrnutí mezi svaté.
<i>světec</i>	= svatý člověk. Označení někoho, kdo je určitým způsobem výjimečný, nebo blízký Bohu.
<i>zemský patron</i>	= ochránce země.
<i>zpovědník</i>	= kněz, který uděluje smíření, odpuštění hříchu.
<i>zpovědní tajemství</i>	= je tajemství hříšníka, které kněz nesmí nikdy vyzradit.

